

## ЗМІСТ

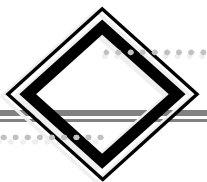
Передмова	6
<b>Розділ 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТА СТИЛІВ ДИЗАЙНУ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧЧЯ</b>	
Теоретичні концепції дизайну ХХ ст. та розвиток стилів.....	8
Основні стилі в архітектурі та мистецтві кін. ХІХ – поч.ХХст.....	8
Попередники модерну в дизайні.....	17
Рух мистецтва і ремесел «Arts & Crafts».....	17
Стиль місії.....	23
Естетизм. Японізм.....	25
«Школа Глазго».....	27
Ар-нуво (модерн).....	34
Творчість Е. Гімара.....	36
Творчість А. Ван де Вельде .....	37
Сецесіон. Творчість О.Вагнера та Й.-М. Ольбриха... ..	38
<i>Приклади виконання практичних завдань</i> .....	47
Декоративний напрям в архітектурі різних країн.....	51
Антоніо Гауді.....	51
<i>Приклади виконання практичних завдань</i> .....	57
Модерн в Україні.....	60
Київський модерн, його теоретичні підґрунтя та різновиди... ..	64
Владислав Городецький.....	71
<i>Приклади виконання практичних завдань</i> .....	77
Український архітектурний модерн.....	81
Регіональні школи українського архітектурного модерну.....	82
Василь Кричевський.....	92
<i>Приклади виконання практичних завдань</i> .....	101
Органічний напрям в дизайні та архітектурі.....	104
Френк Ллойд Райт та концепція органічної архітектури	105
Алвар Аалто. Скандинавський напрям в дизайні.....	119
Розвиток органічної архітектури на сучасному етапі	131
<i>Приклади виконання практичних завдань</i> .....	140

Формування раціональних стилів в архітектурі та дизайні...	144
Німецька школа дизайну.....	144
«Баухаус». Творчість Вальтера Гропіуса.....	144
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	152
Конструктивізм, функціоналізм та раціоналізм.....	154
Формування авангардних стилів в Росії та Україні...	154
Конструктивізм в Києві та Харкові.....	160
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	164
Модернізм та раціоналізм передвоєнного часу.....	166
Ле Корбюзьє та його 5 принципів.....	166
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	172
Ар-деко - стиль нових технологій.....	174
Повернення до декоративізму в кінці 20-х років.....	174
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	177

## **Розділ 2. РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ НАПРЯМІВ ТА ТЕНДЕНЦІЙ В АРХІТЕКТУРІ ТА ДИЗАЙНІ КІН. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ...**

Модернізм 30-50хх років.....	178
Група «Де Стайл» та її вплив на розвиток світового мистецтва та дизайну.....	180
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	186
Декоративні та ірраціональні течії в мистецтві та дизайні 50-60-х років ХХ ст.....	187
Поп-арт. Оп-арт.....	187
Сучасні стилізації та їх використання в дизайні.....	191
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	193
Аеродинамічний стиль 30-50-х рр. ....	194
Транспортний дизайн .....	196
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	198
Дизайн 40-70-х р.р. Постмодернізм та анти-дизайн .....	200
Альдо Россі .....	201
Постмодернізм в Україні.....	201
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	204
Розвиток органічного дизайну з 1990-х до сьогодні .....	205
Біоморфізм, редизайн, екодизайн .....	206
Росс Лавгроув. Рон Арад. Філіп Старк .....	206
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	216
Іронічний дизайн творчості Фрідріха Хундертвассера.....	218
<i>Приклади виконання практичних завдань.....</i>	224
Біоморфічна архітектура Сантьяго Калатрави .....	226

<i>Приклади виконання практичних завдань</i> .....	232
Модернізм 50-80-х років. Інтернаціоналізм. Мінімалізм.....	233
Хай-тек і деконструктивізм, їх особливості. Сучасні тенденції в дизайні .....	238
<i>Приклади виконання практичних завдань</i>	242
Завдання для самоперевірки .....	243
Післямова .....	244
<i>Список рекомендованої літератури</i> .....	245
<i>Словник термінів</i> .....	249



## ПЕРЕДМОВА

---

Дисципліна «Теорії та концепції дизайну» присвячена аналізу формування теоретичних концепцій архітектури та дизайну ХХ ст., тобто вона є заключною у базовому курсі історії і теорії дизайну, мистецтв і архітектури.

Зазначеним процесам передував перехідний (від еkleктики до модернізму) період розвитку архітектури (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). Саме в цей час сформувалися основні групи сучасних стилів в архітектурі та дизайні, які автор розподіляє на три групи: раціональні, декоративні та органічні. До першої групи віднесено такі стилі, як конструктивізм, раціоналізм, функціоналізм та інші; до другої – ар-нуво, модерн, сецесія та їх передтечі, а пізніше – ар-деко; до третьої – органічну архітектуру Ф.Л. Райта та формування її скандинавської гілки в роботах А. Аалто та інших. Творчість видатних художників та архітекторів цього періоду, а саме К. Малевича, В. Кандинського, В. Гропіуса, В. Морріса, О. Вагнера, А. Ван де Вельде, Л.Г. Саллівена, Ф.Л. Райта – підготувала появу теоретичних концепцій функціоналізму, інтернаціоналізму, раціоналізму, ар-нуво, модерну, органічної архітектури та дизайну. Перша частина курсу – нарис їх творчості та теоретичних досягнень.

**Метою** викладання навчальної дисципліни є розкриття сучасних концепцій, понять, категорій, форм, методів на прикладі здобутків світової культури, набуття студентами сталої системи знань з теорії та історії архітектури, формування національно свідомого фахівця з достатнім культурним рівнем, який відповідатиме міжнародним вимогам. Вивчення дисципліни має відігравати важливу роль у формуванні світоглядних позицій майбутнього дизайнера, в його інтелектуальному та культурному зростанні, створенні передумов професійної підготовки. В процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорії та концепції дизайну» студенти вивчають провідні теорії та концепції дизайну; аналізують основні етапи становлення дизайнерських шкіл та світового і національного історико-культурного розвит-

ку архітектури та дизайну; стильові відмінності національних шкіл дизайну; архітектурно-будівельну та дизайнерську термінологію; оволодівають навичками стилізації та впровадження здобутих знань в навчально-практичну та професійну сфери діяльності.

Посібник побудований таким чином, щоб продемонструвати витоки та взаємозв'язки архітектурно-дизайнерських течій та стилів XX сторіччя.



## СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТА СТИЛІВ ДИЗАЙНУ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧЧЯ

**Теоретичні концепції дизайну кін. ХІХ – поч. ХХ ст. та  
розвиток стилів**

### Основні стилі в архітектурі та мистецтві ХХ ст.

Періодом, що почав нову епоху і став в цьому сенсі переломним, що позначив якісні зміни в типі організації архітектурної системи і принципах формоутворення, став в історії рубіж ХІХ – ХХ століть і більш точно – 1890-1910-і рр. Проте появи нових стилів в архітектурі і в дизайні передувала духовна криза в образотворчому мистецтві та літературі, що викликала появу нових течій та напрямів.

Автор цього посібника для спрощення класифікації пропонує об'єднати стилі та течії кінця ХІХ – початку ХХ століть в три напрями. *Перший напрям – декоративні стилі* (романтизм, еkleктика, модерн, ар-деко, оп-арт, поп-арт, постмодернізм). Ці стилі, продовжуючи метод історизму і еkleктики, покладають в основу концепції декоративність архітектури та її художні якості, як цілісного витвору мистецтва.

*Другий напрям – раціональні стилі* (раціоналізм, функціоналізм, конструктивізм, мінімалізм, бруталізм, інтернаціоналізм, хай-тек та ін.). Їх об'єднує пріоритет конструктивної складової над художньою виразністю. В залежності від уподобань представників течії і того, що вони вважають головним, варіюється назва (напр., конструктивна основа – стиль конструктивізм; ефективність та раціональність – раціоналізм; виявлення функції в образі будинку – функціоналізм; якщо ж ставиться

мета розповсюдити стиль по всьому світі, перетворивши архітектуру лише в «машину для життя» – тоді це інтернаціоналізм).

*Третій напрям – органічні стилі* (органічний стиль, біонічний, біо-тех, ресайклінг, енергозберігаючі технології), тобто такі, що вкладають в ідеологію архітектури її зв'язок з природою та збереження природних ресурсів.

В історії мистецтв стилі можна розділити на дві категорії: історичні й синтетичні. *Історичний стиль* – це стиль, який відноситься до певної епохи, а *синтетичний* – це стиль, синтезований якою-небудь людиною, наприклад, стиль Сальвадора Далі, або сформований за короткий відрізок часу в якій-небудь вузькій групі, наприклад, поп-арт, панк-стиль й тому подібні. До середини XIX ст. стилі були виключно історично сформованими; синтетичні стилі з'являються в мистецтві та архітектурі тільки з цього часу.

Попередниками декоративних стилів XX ст. стали течії, що підкреслювали крах попередньої концепції мистецтва та звертали увагу на естетику та езотерику: символізм, фовізм, акмеїзм, естетизм, японізм та інші. Їхня поява спровокувала в подальшому появу і розвиток модерну.

*Символізм* зародився у 1860 – 1870-ті рр. і став напрямом в мистецтві, що виражав художню дійсність за посередництва символу (алегоричного образу). Для символізму характерні новаторство та космополітизм, успадкована від романтизму самотність та песимізм, близький до відчаю. У літературі головними його представниками були П. Верлен, А. Рембо, М. Метерлінк, О. Блок. В живописі символізму слід виокремити М. Врубеля, Фон Штука, Гюстава Моро, А. Бекліна. Містичні настрої сполучені з ідеями вічної Краси, непізнаності, багатозначності. Для М. Врубеля це образ лермонтовського Демона, сильної бунтарської натури, засудженої Богом та людьми, що гине від самотності.

Загалом символізм – характерне явище для кінця епохи. Він втілює культурну кризу, яка засвідчила крах західноєвропейської системи цінностей, а фактично звернулася до того, що логіка та раціоналізм античної культури, на яких було засновано культуру європейську, здатні забезпечити науково-технічний

прогрес, проте не змогли відповісти на морально-етичні питання, що постали перед людством в індустріальну добу.

**Естетизм** – тенденція в англійській літературі, яка сформувалася наприкінці XIX ст. під впливом ідей Джона Рескіна та Волтера Пейтера. Найяскравішим представником естетизму став Оскар Уайльд, який вважав, що мистецтво живе своїм життям незалежно від дійсності і тому перебуває в опозиції до свого часу, що життя наслідує мистецтво, а не навпаки, що «немає книжок моральних або аморальних, є книжки добре написані або погано написані».

Пошуки шляхів подолання духовної кризи в образотворчому мистецтві відзначилися зломом старих канонів. Однією з цих рис було захоплення мистецтвом народів Африки та Океанії. Так народився напрям **фонізм** – напрям у французькому живописі кін. XIX – поч. XX ст., рисами якого були стихійність, прагнення до емоційної сили художнього виразу, яскравий колорит, різкий контраст кольорів, інтенсивність кольору та спрощеність форм), творцями якого були А. Матісс, М. Вламінк, А. Дерен, А. Марке, Ш. Камуан, Л. Вальта.

Іншим стилем, що виник під впливом східної культури, став **японізм** (від фр. *Japonisme*) – напрям у європейському мистецтві XIX століття, що склався під впливом японської кольорової ксилографії (укійо-е) та художніх ремесел. Мотиви, техніка і кольористика японського мистецтва відбилися в творчості таких знаменитих європейських митців, як Е. Мане, П. Гоген, В. ван Гог та інших. Значний вплив японізм мав також на мистецтво стилю модерн і на кубізм.

Такі художні течії, як символізм, фонізм, акмеїзм, естетизм, японізм та інші, в архітектурі стали передвісниками **модерну** (*ар-нуво, сецесія, югенд-стиль*), нового декоративного стилю, який виник в кінці XIX ст. і за кілька років охопив всю Європу.

Для архітектури майже все XIX століття пройшло під знаком **еклектики** (*історизму*). Цей напрям не сформував стилю, він, скоріше, характеризує загальну ретроспективну спрямованість архітектури, орієнтованість на традиційні професійні цінності. Поняття «еклектика» ще й сьогодні найчастіше зводиться до хаотичного змішування різностильових форм в межах

одного архітектурного об'єкту. Проте архітектурі притаманне періодичне звернення до історичної пам'яті. Історизм – це тенденція, що проходить через усі періоди розвитку архітектури. Історичні архітектурні форми акумулюють певні смислові значення, пов'язані з процесом розвитку художньої культури.

Довгий час архітектура як еkleктики, так і модерну вважалася згубною спадщиною капіталістичного минулого, явищем, яке відобразило собою стан кризи мистецтва й моральний занепад буржуазного суспільства. На сьогодні мистецтвознавці дотримуються визначення «стиль історизм», а еkleктизм вважають його художнім методом.

**Еkleктика** (від грец. *eklektikos* – той, що обирає) точно відображає панівний метод цього періоду – метод «розумного вибору». Еkleктизм як творчий підхід до формоутворення проявився в архітектурі ще в ранні періоди, але з часом набув рис цілком усвідомленого творчого методу. Вибір та використання стилістично виражених форм і композиційних прийомів формоутворення як елементів виразної архітектурної мови – це і є еkleктика як творчий метод. У переломні періоди архітектурної історії еkleктика стає віддзеркаленням розладу поміж новими концепціями, новітнім змістом і застарілими архітектурними формами. Разом з тим творчий метод еkleктики, не прив'язаний до одного панівного стилю, що дозволяв певну свободу імпровізації, став поштовхом для появи нового архітектурного стилю – **модерну (ар-нуво)**.

Кінець XIX – початок XX століття були ознаменовані стрибком у розвитку промисловості, зростанням міст і формуванням їх інфраструктури. Саме в XIX ст. створюється цілий ряд принципово нових конструкцій з металу та залізобетону, відбувається освоєння нових конструктивних типів будівель.

Розвиток капіталізму в 2-й пол. XIX – на поч. XX століття супроводжувався будівництвом багатоповерхових житлових, так званих «прибуткових» будинків, різних промислових і транспортних споруд, нових за типом громадських споруд, а також критих ринків, банків, бірж тощо. Періодом, що почав нову епоху, що позначив якісні зміни в типі організації архітектурної системи і засадах формоутворення, став в історії рубіж XIX – XX століть, точніше – 1890-1910-і рр.